

Chińska oferta dla Globalnego Południa

Marcin Przychodniak

ChRL chce być postrzegana jako kluczowy partner w społeczno-gospodarczym rozwoju Globalnego Południa. Budowa pozytywnego wizerunku w tym regionie ma wzmocnić pozycję międzynarodową Chin kosztem Zachodu. Chińska oferta obejmuje m.in. wsparcie gospodarcze i wzmocnienie pozycji państw rozwijających się np. w ONZ i WTO. Zróżnicowanie Globalnego Południa, a także ograniczone możliwości działania Chin zmniejszają jednak zakres możliwej współpracy. Odpowiedź Zachodu na politykę ChRL powinna obejmować m.in. zwiększanie roli w globalnym zarządzaniu tych państw rozwijających się, które respektują ład międzynarodowy oparty na prawie.

Terminem Globalne Południe określa się grupę państw różnorodnych m.in. pod względem kulturowym i politycznym. Charakteryzuje je niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poczucie odgrywania niedostatecznej roli w instytucjach międzynarodowych, co w ich ocenie wynika m.in. z kolonialnych zaszczości i niesprawiedliwej polityki Zachodu. Do przekonania o doznanej krzywdzie nawiązują Chiny, przedstawiając się jako największe państwo rozwijające się i należące do Globalnego Południa. ChRL kształtuje relacje z tą grupą zarówno przez formaty wielostronne, np. z krajami afrykańskimi i arabskimi, modyfikację działania [Szanghajskiej Organizacji Współpracy](#) (SzOW) i rozszerzenie od stycznia 2024 r. [platformy BRICS](#), jak i przez zmiany w funkcjonowaniu inicjatywy [Pasa i Szlaku](#) (BRI).

Narracja i cele ChRL. Chińska oferta współpracy dla Globalnego Południa dotyczy trzech obszarów: rozwoju, bezpieczeństwa i zmian w systemie globalnego zarządzania. Hasłowo zostały one ujęte w [Globalnej Inicjatywie Rozwoju \(GIR\)](#) i [Globalnej Inicjatywie Bezpieczeństwa \(GIB\)](#) – programach ogłoszonych w 2023 r. przez Xi Jinpinga i promowanych przez ChRL jako podstawa zmiany ładu międzynarodowego.

Chiny deklarują wobec państw rozwijających się [zaangażowanie inwestycyjne](#) i pomoc rozwojową oraz współpracę w zwalczaniu terroryzmu i w stabilizowaniu kraju (jak w przypadku umów o współpracy dyplomatycznej z [Samoa](#) w 2022 r. czy o kooperacji wojskowej z Malediwami

w marcu br.). ChRL stara się też prezentować jako państwo w większym stopniu niż Zachód uwzględniające interesy krajów rozwijających. Han Zheng, wiceprzewodniczący ChRL, podczas ZO ONZ w 2023 r. akcentował konieczność zmiany globalnego zarządzania zgodnie z hasłami GIR i GIB. O uwzględnienie roli państw afrykańskich w RB ONZ apelował chiński minister Wang Yi w kwietniu 2023 r., a w maju 2023 r., podczas debaty na temat reformy Rady Bezpieczeństwa, podkreślił to ambasador ChRL przy ONZ. Postulaty z tego obszaru są elementem [współpracy Chin i Rosji](#), co ma ograniczać możliwości Zachodu w forsowaniu w ONZ wsparcia dla Ukrainy. Chińskie propozycje dla państw rozwijających się nie są pozbawione warunków o charakterze politycznym, choć w odróżnieniu od UE czy USA nie dotyczą one np. prawa międzynarodowego i demokratyzacji. Są też dostosowywane do sytuacji i możliwości konkretnego państwa. Chiny oczekują m.in. poparcia ich stanowiska na forum Rady Praw Człowieka (np. odnośnie do sytuacji w Hongkongu, Sinciangiu i Tybecie) oraz innych organów i agend ONZ. Zakładają też np. poparcie przez partnerów podległości Tajwanu wobec ChRL, co po styczniowych [wyborach](#) na wyspie zrobiły władze Pakistanu, Kambodży, Serbii i Węgier.

Realizacja chińskich deklaracji. Ofertę dla państw Globalnego Południa Chiny realizują zarówno w formatach wielostronnych, jak i w wymiarze dwustronnym. W 2000 r. powstało Forum Współpracy Chińsko-Afrykańskiej, w 2004 r. Forum Współpracy Chińsko-Arabskiej, a w 2014 r. Forum

BIULETYN PISM

Współpracy Chin z państwami Wspólnoty Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAC). Jako platformę kooperacji z Globalnym Południem Chiny traktowały również tzw. inicjatywę 16+1, powstałą w 2012 r. i skierowaną do państw Europy Środkowej, w tym Polski. Zmieniło się to jednak wraz z [rezygnacją kolejnych państw europejskich](#) ze współpracy (obecnie jest to format 14+1). ChRL prezentuje postulaty Globalnego Południa na forum G20, podobnie jak [Brazylia](#) i [Indie](#). Władze chińskie działają również w ramach G77, istniejącej od 1964 r. grupy skupiającej państwa rozwijające się. Podczas jej spotkań (np. w styczniu 2024 r.) ChRL postuluje m.in. [reformę WTO](#).

Instrumentem wzmacniania relacji z państwami rozwijającymi się stała się także platforma BRICS (od 2006 r. obejmująca ChRL, Rosję, Indie i Brazylię, a od 2010 r. także RPA), do której w 2024 r. dołączyło pięciu nowych [członków](#). W ramach BRICS działa od 2015 r. [Nowy Bank Rozwoju](#), z kapitałem w wysokości 50 mld dol. (każde z państw dało równy wkład). Instrumentem wykorzystywanym w relacjach z Globalnym Południem miał być też [Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych](#) (AIIB, o międzynarodowym charakterze, jednak kontrolowany przez ChRL), a także stworzony przez chińskie banki państwowe Fundusz Jedwabnego Szlaku (o wartości 40 mld dol.). Powyższe instytucje nie przyczyniają się jednak do istotnego zwiększenia wykorzystania juana w transakcjach międzynarodowych, a tym samym detronizacji przez chińską walutę [dolara](#) w najbliższych latach. SzOW pozostaje dysfunkcyjna ze względu na różnice chińsko-rosyjskie, a rozszerzenie BRICS ma głównie charakter propagandowy, ponieważ różnice interesów między członkami grupy uniemożliwiają ich skuteczne współdziałanie.

Współpraca państw rozwijających się z ChRL w wielu przypadkach zwiększa [zadłużenie](#) tych krajów i problemy z jego spłatą. Kluczowe znaczenie mają w tym zakresie pożyczki udzielane ich instytucjom publicznym przez chińskie banki eksportowe, których wartość w latach 2008–2021 r. była o ponad 80% większa niż wsparcie ze strony Banku Światowego. [Polityka Chin](#) pogłębia też korupcję lokalnych elit i tendencje autorytarne, a inwestycje często powodują dewastację środowiska naturalnego (tak było w przypadku kopalni miedzi w Las Bambas w Peru czy elektrowni w Lamu w Kenii). Zaangażowanie ChRL jest nastawione przede wszystkim na budowę zależności lokalnych władz oraz gospodarki. W latach 2001–2020 udział Chin w handlu krajów Afryki Subsaharyjskiej wzrósł z 4% do 25%. Większość państw rozwijających się ma wysoki deficyt handlowy z ChRL i jest od nich coraz bardziej zależna ekonomicznie. W tym kontekście coraz częstsze mogą stawać się takie działania, jak Brazylia, która w ostatnich sześciu miesiącach wszczęła kilkanaście postępowań w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych ChRL.

Wnioski i perspektywy. Oferta ChRL ma konsolidować grupę państw rozwijających wokół chińskiej wizji [zmiany porządku międzynarodowego](#). Chiny dostrzegają problemy UE i USA (wynikające m.in. z rosyjskiej agresji na Ukrainę) oraz krytyczne stanowisko państw Globalnego Południa wobec unijnej i amerykańskiej polityki. Działania ChRL nie obejmują konkurencji tylko z państwami zachodnimi, ale również np. z Rosją w regionie Azji Centralnej. W połączeniu z narracją o skutecznej pomocy w zakresie bezpieczeństwa i rozwoju ChRL chce stworzyć wrażenie, że pod jej patronatem integruje się stopniowo grupa partnerów. Służy temu m.in. narracja o rosnącej roli BRICS po rozszerzeniu. Działania Chin mają nie tyle wspierać rozwój gospodarczy i podmiotowość polityczną państw Globalnego Południa, co stopniowo uzależniać je od ChRL. Dzięki temu Chiny mają m.in. uzyskać większe poparcie dla swoich inicjatyw, np. w ONZ, a także móc wzmocnić narrację o swojej znaczącej roli jako podmiotu stabilizującego sytuację międzynarodową i zmieniającego ład światowy z korzyścią dla państw rozwijających się. Reakcja partnerów z Globalnego Południa na chińską ofertę jest zróżnicowana, ale w większości deklarują oni poparcie dla chińskich postulatów. Nie podzielają jednak negatywnej [wizji społeczności międzynarodowej](#), którą popularyzuje ChRL, ale raczej starają się wykorzystać chiński „patronat” do negocjacji z USA i UE, np. w kwestii wsparcia sankcji przeciw Rosji i realizacji projektów inwestycyjnych.

Chińska polityka w relacjach z Globalnym Południem jest obliczona na podważanie wspólnoty wartości, m.in. Zachodu z demokratycznymi państwami rozwijającymi się. Dotyczy to również wysuwania przez Chiny (we współpracy z Rosją) też o [zmianie architektury bezpieczeństwa](#) europejskiego, w czym mają mieć poparcie Globalnego Południa. ChRL wykorzystuje do swoich celów negatywne doświadczenia państw rozwijających się związane z polityką USA (np. atakiem na Irak z 2003 r.) czy – w mniejszym stopniu – państw UE. Dlatego też antyzachodnie postulaty Chin (często powielające rosyjską narrację, m.in. w kontekście wojny na Ukrainie) są [pozytywnie przyjmowane](#) przez społeczeństwa i elity polityczne Globalnego Południa.

Częścią odpowiedzi Zachodu na politykę ChRL może być wsparcie większej podmiotowości państw rozwijających się w systemie globalnego zarządzania. Propozycje dotyczące np. reformy ONZ i współpracy wobec zmian klimatycznych powinny uwzględniać perspektywę Globalnego Południa, ale również podkreślać konieczność poszanowania prawa międzynarodowego, także w kontekście działań Chin i Rosji. Potrzebna jest większa zdolność USA i UE do aktywnej odpowiedzi na postulaty Globalnego Południa dotyczące np. współpracy w sferze bezpieczeństwa, w tym stabilizacji na Bliskim Wschodzie. Chińska oferta jest w tym regionie ograniczona, m.in. ze względu na wciąż zbyt mały potencjał projekcji siły przez ChRL.